

TYT - AYT

COĞRAFYA

**VİDEOLU KONU ANLATIM KİTABI
VE
ONLINE SORU BANKASI**

Murat DEMİRCİ

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE

DOĞA VE İNSAN.....	7
TEST 1	13

2. ÜNİTE

HARİTA BİLGİSİ.....	17
TEST 2	31

3. ÜNİTE

COĞRAFİ KONUM.....	35
TEST 3	51

4. ÜNİTE

İKLİM BİLGİSİ.....	55
TEST 4	89

5. ÜNİTE

YERİN ŞEKİLLENMESİ/YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ.....	93
TEST 5	121

6. ÜNİTE

DOĞADAKİ ÜÇ UNSUR.....	125
TEST 6	145

7. ÜNİTE-

BEŞERİ SİSTEMLER/NÜFUS BİLİMİ (DEMOGRAFI).....	149
TEST 7	165

8. ÜNİTE

KÜRESEL ORTAM (BÖLGELER VE ÜLKELER).....	169
TEST 8	175

9. ÜNİTE

İNSAN VE ÇEVRE / ÇEVRE VE TOPLUM / DOĞAL AFETLER (EKSTREM DOĞA OLAYLARI).....	179
TEST 9	187

10. ÜNİTE

BİYOÇEŞİTLİLİK / BİYOMLAR / EKOSİSTEM / MADDE DÖNGÜLERİ.....	191
TEST 10	207

11. ÜNİTE

ŞEHİRLERİN GELİŞİMİ, ETKİLERİ VE FONKSİYONLARI + GÖÇ + YERLEŞME	211
TEST 11	223

12. ÜNİTE

BÖLGELER VE ÜLKELER 2.....	227
TEST 12	239

13. ÜNİTE

TÜRKİYE EKONOMİK COĞRAFYASI.....	243
TEST 13	299

14. ÜNİTE

KÜRESEL ISINMA VE ETKİLERİ	303
TEST 14	317

15. ÜNİTE

KITALAR VE ÜLKELER.....	321
TEST 15	345

DOĞA VE İNSAN

COĞRAFYA'NIN BÖLÜMLERİ

FİZİKİ COĞRAFYA

- Yeryüzü şekilleri (Jeomorfoloji)
- İklim Bilgisi (Klimatoloji)
- Sular Coğrafyası (Hidroğrafya)
- Canlılar Coğrafyası (Biyocoğrafya)
- Toprak Coğrafyası (Pedoloji)
- Doğal Afetler Coğrafyası

BEŞERİ COĞRAFYA

- Nüfus Coğrafyası (Demografi)
- Yerleşme Coğrafyası

EKONOMİK COĞRAFYA

- Tarım (Hayvancılık / Ormancılık / Balıkçılık) Coğrafyası
- Turizm Coğrafyası
- Ulaşım Coğrafyası
- Ticaret Coğrafyası
- Sanayi Coğrafyası
- Maden Coğrafyası
- Enerji Kaynakları

COĞRAFYA İLKELERİ

Coğrafya'nın Temel İlkeleri

Dağılım

- Olayların yeryüzündeki dağılımını inceler.
- Sadece coğrafya bilimine özgüdür.
- Örneğin, Dünya'da yağışın fazla ve az olduğu yerler.

Nedensellik

- Olayların nedenlerini inceler.
- Örneğin; Ekvator ve çevresi neden sıcak, çölde yağış neden az vb.

Karşılıklı İlgî (Bağlantı)

- Coğrafi olayların birbirleriyle olan ilişkilerini inceler.
- Örneğin; fay hatları, sıcak su kaynakları, deprem riskinin fazla olduğu yerler birbirlerine paraleldir.

NOTLARIM

NOTLARIM

İNSAN'IN DOĞAYA / DOĞA'NIN İNSANA ETKİSİ

İNSAN'IN DOĞAYA ETKİSİ

İnsanın doğaya egemen olması ve üstünlük sağlamasıdır.

ÖRNEKLER

- **Yol + Köprü + Tünel yapılması**
(İngiltere ve Fransa arasında yer alan Manş Tüneli)
(Mısır'da yer alan Süveyş Kanalı vb.)
- **Denizden toprak kazanılması (Polder)**
(Japonya ve Hollanda polderleri)

DOĞA'NIN İNSAN ETKİSİ

Doğanın insana egemen olması ve üstünlük sağlamasıdır.

ÖRNEKLER

- **Ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi**
(Norveç ve Japonya'da balıkçılık faaliyetlerinin gelişmesi)
(Doğu Anadolu'da büyükbaş hayvancılık, İç Anadolu'da küçükbaş hayvancılığın yapılması)
- **Volkanik patlamaların etkisi**
(2010 yılında İzlanda'da patlayan bir volkan sonucu Avrupa hava trafiğinin 1 hafta boyunca aksaması)
- **Mesken Tipleri**
(Karadeniz'de evlerin ahşap, İç Anadolu'da ise kerpiçten olması)
- **Doğal afetlerin can ve mal kaybına neden olması**
- **Giyim –kuşam üzerinde etkisi**
(Ekvator'a yakın yerlerde insanların ince kıyafetler, Kutuplara yakın alanlarda ise kalın kıyafetler giymesi)

YERYÜZÜNDE YERLEŞME

ÖKÜMEN SAHALAR

İnsanların yerleşebildiği alanlardır.

Yerleşmeyi Etkileyen Doğal Faktörler:

- İklim (sıcaklık ve yağış)
- Yer şekilleri
- Su Kaynakları
- Toprak Özellikleri
- Bitki Örtüsü

ANÖKÜMEN SAHALAR

İnsanların yerleşemediği alanlardır.

Dünya'daki Anökümen Sahalar

- Dağlık Alanlar
- Çöller
- Bataklıklar
- Kutuplar
- Tropikal Yağmur Ormanları

İklim:

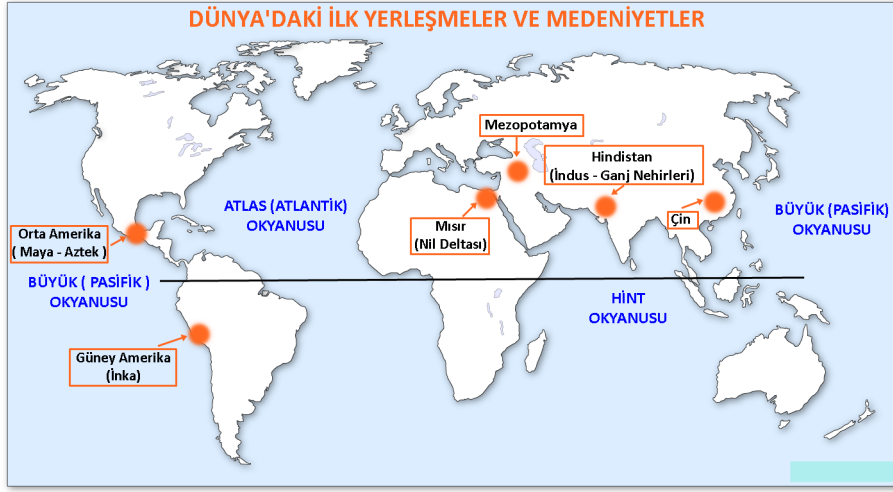
- Ekvator ve çevresinde yerleşmelerin 2000 metreden sonra başlaması.
- Dünya nüfusunun yarısından fazlasının Orta Kuşak' ta (İlman) yer alması.
- Kutuplara yakın alanlarda ve çöllerde yerleşmenin seyrek olması.

Yer şekilleri:

- Dağlık ve engebeli alanlarda (Ulaşımın zor olması, İklimin elverişsiz olması, Tarım alanlarının dar ve parçalı olması, Sanayinin gelişmemesi) yerleşmenin seyrek olması. Örneğin; Doğu Anadolu Bölgesi

Su Kaynakları:

- Dünya'da ilk yerleşmelere bakıldığında iklimin elverişli ve su kaynaklarına yakın alanlarda kurulmuştur.

Toprak Özellikleri:

- Verimli toprakların olduğu alanlarda yerleşmeler yoğundur. Örneğin; Adana (Çukurova), Mısır (Nil Deltası), Hindistan ve Çin vb.

Bitki Örtüsü:

- Bitki örtüsü iklime bağlı olarak değişse de yerleşmeyi en az etkileyen faktördür.

NOT

Yerleşmeyi etkileyen en önemli faktör iklimdir.

NOTLARIM

NOTLARIM

FYL (Farkı Yaşamak Lazım):

- Dünya'nın en yüksek başkenti; Bolivya'nın Başkenti LA PAZ şehridir. (Yaklaşık 3640 m yükseltiye sahiptir.)
- Dünya'da kutup alanlarına en yakın yerleşmeler Rusya'da yer alan Dikson, Ust Nera, Yakutsky şehirleridir. (Doğal gaz rezervleri olmasından dolayı).

COĞRAFYA'NIN 4 ANA UNSURU (MUHTEŞEM DÖRTLÜ)

- Atmosfer (Hava Küre)
- Litosfer (Taş Küre)
- Hidrosfer (Su Küre)
- Biyosfer (Canlılar Küresi)

ATMOSFER (Hava Küre) :

- Yeryüzünü saran gaz tabakasıdır.
- Atmosfer; Azot (%78), Oksijen (%21) ve diğer gazlar (%1) bileşiminden oluşur.

Coğrafyayı ilgilendiren kısmı en alt katman olan troposferdir. (İklim olayları bu tabaka da gerçekleşir. Çünkü su buharı / nemin %100'ü bu katmanda bulunur.)

ATMOSFERİN KATMANLARI:**Troposfer:**

- Ekvator'da kalınlığı fazla kutuplarda azdır.
- Gazların %75' i bu katmandadır.
- Hem yatay hem de dikey hava hareketleri görülebilir.

FYL (Farkı Yaşamak Lazım):

- **Dikey hava hareketi (yağışı), yatay hava hareketi (rüzgârları) temsil eder.**

Stratosfer:

- Yatay hava hareketleri görülür. (Jet rüzgârları)
- Ozon tabakası bu katmandadır. Güneş'ten gelen zararlı ışınları engeller.

Mezosfer:

- Gök taşının parçalandığı katmandır.

Termosfer:

- En sıcak katmandır.
- Kutup ışıkları (Aurora) burada bulunur.
- İyonlaşma bu katmandadır. Radyo dalgaları bulunur.

Ekzosfer:

- Haberleşme ve uydunun bulunduğu katmandır.
- En dış katman olup yer çekimi en azdır.

Litosfer (Taş Küre) :

- Yer kürenin en dış katmanıdır.
- En sert ve en ince katmandır.
- Kayaçlardan oluşur. Kayaçların çözünmesiyle ise toprak oluşur.

NOTLARIM

NOTLARIM

Hidrosfer (Su Küre) :

- Okyanus, deniz, göl, akarsu, buzullar, yer altı sularından oluşur.

Biyosfer (Canlılar Küresi) :

- Atmosfer, Litosfer, Hidrosferden oluşur.
- Tüm canlı türlerini ve ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır.
- Canlıların yaşadığı katmandır.

COĞRAFYA'NIN ALT DALLARI (YARDIMCI BİLİMLER)

Jeomorfoloji: Yer Şekilleri Bilimi

Jeofizik: Yer Kürenin Fiziksel Özellikleri

Oseonografya: Okyanus Bilimi

Pedoloji: Toprak Bilimi

Zooloji: Hayvan Bilimi

Patomoloji: Akarsu Bilimi

Jeoloji: Yerin Yapısı

Limnoloji: Göl Bilimi

Kartoğrafya: Harita Bilimi

Botanik: Bitki Bilimi

Hidrojeoloji: Yeraltı Suları

Paleontoloji: Fosiller

Klimatoloji: İklim Bilimi

Meteoroloji: Hava Durumu

Petrografi: Kayaçlar

Jeodezi: Dünya'nın Şekli ve Boyutu

1. İnsan ile doğa sürekli etkileşim hâlinde olup birbirlerini etkilemektedir. Bu durumda coğrafyanın yakından ilgilendiği bir durumdur.

Aşağıda verilen durumlardan hangisi insanın doğaya etkisine örnek olarak gösterilebilir?

- A) İzlanda'daki volkanik faaliyet sonucunda Avrupa'daki hava ulaşımının aksaması
 B) Karadeniz Bölgesi'nde mesken tiplerinin genellikle ahşap yapıda olması
 C) Orta kuşakta yaşayan insanların yıl içinde kıyafet değişiminin fazla olması
 D) Ekvator ve çevresindeki insanların yerleşmelerini daha çok yüksek yerlere kurması
 E) Hollanda ve Japonya gibi devletlerin (polder adında) denizi doldurarak toprak elde etmesi

2. I. Yaylalar ülkemizde en yaygın olan köy altı yerleşmesidir. II. Yayların ülkemizde çok yaygın olmasının sebebi ülkemizde ortalama yükseltinin fazla olmasıdır. III. Özellikle Karadeniz, Akdeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaylacılık faaliyeti gelişme göstermiştir. IV. Yaylalarda her bir bölgede farklı bir ekonomik faaliyet yapılmaktadır. V. Bu ekonomik faaliyetlerden bazıları hayvan otlatma ve turizm etkinlikleridir.

Yukarıda numaralandırılarak verilen paragraf da hangisi coğrafyanın dağılışı ilkesiyle alakalıdır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

3. **Aşağıdaki verilenlerden hangisi fiziki coğrafyanın konularından değildir?**

- A) Türkiye'deki sulama projelerinden sonra nadas alanlarının azalması
 B) Ülkemizde ortalama yükseltinin batıdan doğuya doğru artması
 C) Yıllık yağış miktarının en fazla Doğu Karadeniz'den az İç Anadolu Bölgesi'nde olması
 D) Denizlerin tuzluluk oranlarına bakıldığında Akdeniz'in Karadeniz'e göre daha tuzlu olması
 E) Dünya'da kızılçam ormanlarının dağılışı alanlarına bakıldığında Türkiye'nin il sırada yer alması

4. **Aşağıda verilen coğrafyanın alt dallarında hangisinin incelediği konu yanlış verilmiştir?**

- A) Klimatoloji: İklim Bilgisi
 B) Limnoloji: Göl Bilimi
 C) Patomoloji: Akarsu Bilimi
 D) Jeoloji: Toprak Bilimi
 E) Kartoğrafya: Harita Bilgisi

5. İnsanların yerleşebildiği alanlara ökümen saha yerleşemediği alanlara ise anökümen saha denir.

Aşağıda verilen yerlerden hangisi anökümen sahaların dışında kalır?

- A) Dağlık alanlar
B) Ekvatorial bölgedeki yüksek alanlar
C) Tropikal yağmur ormanları
D) Kutuplar ve çevresi
E) Çöller

6. İnsanlar bazen yerleşmeye uygun olmayan alanlara yerleşmeler kurmaktadır. Kutuplara yakın yerler bile insanlar tarafından yerleşmeye açılmıştır. Örneğin; Rusya'nın kuzeyinde yer alan Dikson ve Ust Nera gibi yerler bu durumun en güzel örnekleri arasında yer alır.

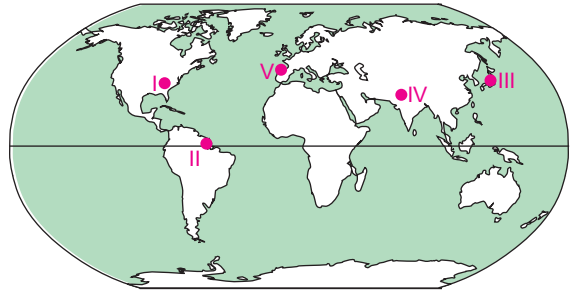
İnsanların hangi ihtiyacı bu tip yerleşmelerin açılmasına neden olmuştur?

- A) Hammadde
B) Barınma
C) Savunma
D) Teknoloji
E) Beslenme

7. Atmosferin birçok katmanı vardır. Aşağıda verilen katmanlar arasında coğrafyanın en çok ilgilendiği katman aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Stratosfer
B) Mezosfer
C) Troposfer
D) Ekzosfer
E) Termosfer

- 8.

Yukarıda işaretli yerlerin hangisinde insanın doğaya etkisi en azdır?

- A) I, II
B) I, III
C) II, IV
D) III, V
E) IV, V

9. I Toroslarda ki relik ve endemik bitkilerin iklim istekleri
II Türkiye'de longoz ormanlarının görüldüğü alanlar
III Afrika'daki hayvan türleri

Yukarıda verilen bilgileri coğrafyanın hangi dalları inceler?

- A) Biyocoğrafya B) Jeoloji
C) Hidroğrafya D) Kartoğrafya
E) Klimatoloji

10. Coğrafya (litosfer, hidrosfer, biyosfer, atmosfer) dört ana unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar sürekli birbirleriyle ilişki içerisinde.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi insanın doğal çevreye etkisi içerisinde yer almaz?

- A) Ereğli'de taş kömürü madenin çıkarılması
B) Küresel ısınmanın gerçekleşmesi
C) İngiltere ve Fransa arasında Manş Tüneli'nin yapılması
D) Eğimin ve yağışın fazla olduğu yerlerde heyelan faaliyetinin gerçekleşmesi
E) Doğal çevrenin bilinçsiz kullanılmasından dolayı erozyon meydana gelmesi

11. Aşağıda verilenlerden hangisi doğanın insana etkisine örnek gösterilebilir?

- A) Tarım alanlarının sulama ihtiyacını karşılanması için barajların yapılması
B) İç Anadolu Bölgesi'nde tahıl tarım yaygın olarak yapılırken Karadeniz'de çay ve fındık tarımının yapılması
C) Orman alanlarını yerleşmeye açmak
D) Rize - Erzurum arasında yapılan Ovit Tüneli
E) Şehirleşmenin fazla olduğu yerlerde tarım alanlarına fabrikaların kurulması

12. I. İklim şartlarının elverişsiz olmasından dolayı kutuplara yakın yerlerde yaşamsal faaliyetler azdır.
II. Fay hatlarının fazla olduğu alanlarda sıcak su kaynakları da fazladır.
III. Çöllerde nem oranı az olduğu için günlük sıcaklık farkı fazladır.

Yukarıda verilen durumlara bakıldığında hangisi ya da hangileri coğrafyanın nedensellik ilkesiyle ilgili olduğu söylenilebilir?

- A) I B) I / II C) III D) I / III E) II/III

13. I. Volkanik faaliyetler sonucunda magmatik kayaların oluşması
 II. Buharlaştırma ve terleme sonucunda mutlak nemin artış göstermesi
 III. Amazon havzasında canlı çeşitliliğinin fazla olması
 IV. Fay hatları boyunca sıcak su kaynaklarına rastlanması
 V. Sanayi üretiminin artmasına bağlı olarak hava kirliliğinde artış görülmesi

Yukarıda verilenlerden hangi ikisinin atmosfer içerisinde gerçekleştiği söylenebilir?

- A) I ve II.   B) II ve III.   C) III ve V.
 D) I ve IV.   E) II ve V.

14. Beşeri faaliyetlerin bir kısmı doğal çevrede olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.

Aşağıda verilenlerden hangisi bu olumsuzluklara örnek olarak gösterilemez?

- A) Ormanların tahribi sonucunda küresel ısınmanın hızlanması
 B) Maden ocaklarının açılması sonucunda hava kirliliğinin yaşanması
 C) Yamaç dengesinin bozulması sonucunda heyelan oluşması
 D) Nüfusun artması sonucunda tarımsal üretimin artış göstermesi
 E) Baraj yapımı sonucunda karasal ekosistemlerin yok olması

15. Troposfer katında yerden yükseldikçe sıcaklığın azalmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Atmosferin yerden yansıyan ışınlarla ısınması
 B) Yükseklerle çıkıldıkça gazların seyrelmesi
 C) Isıyı tutan gazların alçak kesimlerde daha fazla olması
 D) Deniz seviyesinde nüfusun daha fazla olması
 E) Yerden yükseldikçe basınç miktarının değişmesi

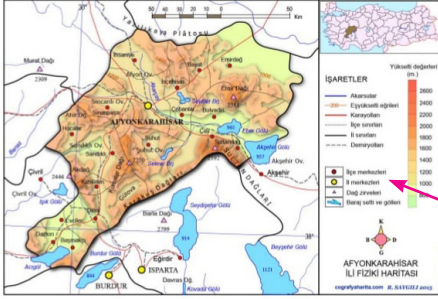
1. E	2. C	3. A	4. D	5. B	6. A	7. C	8. C
9. A	10. D	11. B	12. D	13. E	14. D	15. A	

HARİTA: Bir yerin kuş bakışı görünüşünün bir ölçek yardımıyla küçültülerek bir düzlem üzerine aktarılması.

NOT

Bir çizimde ölçek yoksa o harita değil krokidir. Ayrıca planlarda harita sınıflandırmasının içine girerler.

Bir Haritada Olması Gerekenler:

- Amaç
- Amaca Uygun Başlık
- Coğrafi Koordinatlar
- Yön oku
- Ölçek
- Lejant

LEJANT: Haritanın dili demektir.

Haritalarda Projeksiyon Yöntemleri

Dünya'nın şeklinin küresel olmasından dolayı haritalar düz bir zemine aktarılırken bozulmalar meydana gelir. Bu bozulmaları en aza indirmek için ise projeksiyon yöntemleri geliştirilmiştir.

Konik Projeksiyon

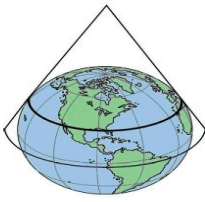
- Orta kuşağın çiziminde kullanılır.
- Orta kuşakta bozulma az olur. Ülkemiz orta kuşakta yer aldığı için haritası bu yöntemle çizilirse bozulma en az olacaktır.

Düzlem Projeksiyon

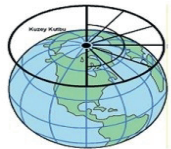
- Kutup bölgelerinin çiziminde kullanılır.
- Kutuplarda bozulma az olur. Kutuplardan uzaklaştıkça bozulma artar.

Silindirik Projeksiyon

- Ekvator ve çevresinin çiziminde kullanılır.
- Ekvator bölgelerinde bozulma olur. Ekvator'dan uzaklaştıkça bozulma artar.

6 Konik projeksiyon

7 Düzlem projeksiyon

8 Silindirik projeksiyon

NOTLARIM

NOTLARIM

FYL (Farkı Yaşamak Lazım) :

- Dünya haritasındaki açık renkli alanlar ülkelerin haritalardaki boyutu iken koyu renkli alanlar ise gerçek boyutudur.

Mekânsal Verilerin Haritalara Aktarılması

NOKTA:

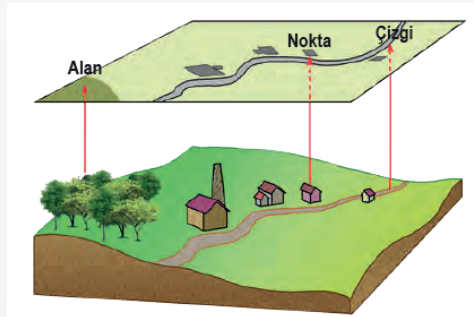
- Bu yöntem özellikle şekli ve sınırları çok küçük olan veriler için kullanılmaktadır. Ağaçlar, otobüs durakları, kuyular, mağaralar, tepe noktaları gibi veriler daha çok bu yöntemle gösterilmektedir.

ÇİZGİ:

- Çizgi olarak gösterilen mekânsal verilerin başlıca özelliği, alan olarak gösterilememesi ve birbirini izlemesidir. Yollar, akarsular, sınırlar, fay hatları ve kıvrım eksenleri çizgi olarak gösterilmektedir.

ALAN:

- Sınırları belirli olan alansal veriler için kullanılan yöntemdir. Jeolojik formasyonlar, denizler, göller, idari bölgeler, ormanlık alanlar, ovalar, platolar, tarımsal üretim alanları vb. veriler haritaya bu yöntemle aktarılır.

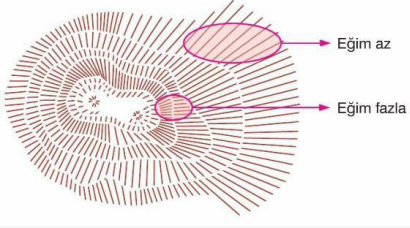
Harita Çiziminde Kullanılan Yöntemler:

- Tarama Yöntemi
- Kabartma Yöntemi
- Gölgeleme Yöntemi
- Renklendirme Yöntemi
- İzohips Yöntemi

FYL (Farkı Yaşamak Lazım) :

Unutma: ÖSYM sorarsa İzohips ya da renklendirme yöntemini sorar. Diğerlerini de bil ama onların kaderi şıklara konulmaktır. ☺

Tarama Yöntemi:

- Eğimin fazla olduğu yerlerde çizgiler sık, kalın ve kısadır. Eğimin azaldığı yerlerde ise çizgiler uzun, ince ve seyrekler. Düz yerler ise boş bırakılır.
- Kullanımı yaygın değildir.
- Yer şekilleri hakkında bilgi verir.

Kabartma Yöntemi:

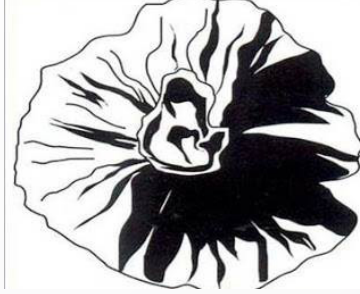

- Yer şekillerinin üç boyutlu ve gerçeğe en uygun gösteren yöntemdir.
- Bu haritaların maliyeti yüksek, yapılışı ve taşınması zor olduğundan kullanımı yaygın değildir.
- Küçük maket haritalar.

NOTLARIM

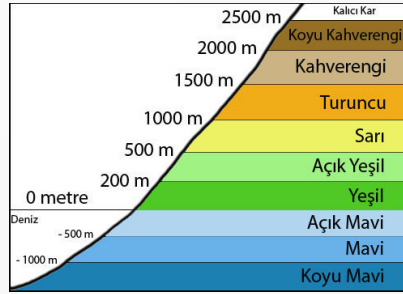
NOTLARIM

Gölgelendirme Yöntemi:

- Bu yöntemde genellikle yer şekillerine belirli bir yönden 45'lik açı yapacak biçimde ışık vurulduğu varsayılır.
- Engebeli yerler koyu, ışık vuran yerler ve düz yerler açık renklerle gösterilir.
- Bu yöntemde yükselti bulunmaz ve profil çıkarılmaz.
- Fiziki haritalara yardımcı yöntem olarak kullanılır.

Renklendirme Yöntemi:

- Bu yöntemde deniz seviyesinden itibaren belirli yükselti aralıkları belirli bir renk ile gösterilir.
- Hangi rengin hangi yükseltiyi gösterdiği haritaların anahtarında açıklanır.
- Bir harita da kullanılan renk çeşitliliği ne kadar fazla ise engebe ve yükselti farkı da fazladır.

FYL (Farkı Yaşamak Lazım) :

- Renklendirme yöntemi izohips yönteminden sonra en çok kullanılan yöntemdir.
- Fiziki haritalarda kullanılan renkler yer şekilleri hakkında bilgi vermez, renkler sadece yükselti hakkında bilgi verir.